

THE IDEA OF NATIONAL UNITY IN THE PERIODICAL “THE SCHOOL AND CHURCH” (1916 - 1918)

L'IDÉE DE L'UNITÉ NATIONALE DANS LA PUBLICATION PÉRIODIQUE «L'ÉGLISE ET L'ÉCOLE» (1916-1918)

IDEEA UNITĂȚII NAȚIONALE, ÎN PERIODICUL „BISERICA ȘI ȘCOALA” (1916 - 1918)

Petru URSULESCU
Parohia Micălaca-Nouă, Arad

Abstract

The periodical The Church and School of Arad appeared for the first time in the year 1877, on the 11th of February, having the assistance and blessing of the Arad Episcopacy. Its objective was to promote and cultivate the ideas and religious and moral principles, through Church and School, the two poles of the Romanism of Transylvania.

The two fundamental institutions, sustained the idea of national unity through faith, language and traditions. The fact that, the periodical was issued without interruption for 71 years, is explained by the wise and balanced idea of the ones who were in charge of the publication, animated by the idea of the national unity.

Résumé

Le journal "l'Église et l'École" a apparu en 1877, le 11 Février, avec le soutien et la bénédiction de la diocèse d'Arad. Son objectif était la promotion de la culture, des idées religieuses et des principes morales par l'église et l'école, les deux pôles de la romanité en Transylvanie.

L'es deux institutions fondamentales ont maintenu l'idée de l'unité nationale dans la foi, la langue et les traditions. L'apparition de ce périodique sans interruption le long de 71 ans, est due à la vision équilibrée et sage de ceux qui étaient à l'avant-garde de la publication, inspirée par l'idée de l'unité nationale.

Rezumat

Periodicul arădean Biserica și Școala a apărut pentru prima dată în anul 1877, la 11 februarie, având sprijinul și binecuvântarea Episcopiei Aradului. Obiectivul acestuia era promovarea și cultivarea ideilor și principiilor religioase și morale, prin Biserica și Școală, cei doi poli ai românismului din Transilvania.

Cele două instituții fundamentale, au menținut ideea de unitate națională prin credință, limbă și tradiții. Faptul că, periodicul a reușit să reziste fără întrerupere timp de 71 de ani, se explică prin viziunea echilibrată și înțeleaptă a celor ce se aflau în fruntea publicației, însuflețiți de ideea unității naționale.

Key words: Church, School, bishop, Arad, Alba-Iulia, Great Union, Romanian

Mots clés: Église, École, évêque, Arad, Alba-Iulia, Unité nationale, roumain

Cuvinte cheie: Biserica, Școala, episcop, Arad, Alba-Iulia, Marea Unire, român

Introducere

Ziua de 1 Decembrie 1918 este Ziua Națională a țării noastre, în amintirea celor peste 100.000 de români adunați în străvechea cetate de la Alba-Iulia, unde s-a cerut unirea Transilvaniei cu Țara. Marea Adunare Națională a adoptat o rezoluție care stabilea unirea tuturor românilor din Transilvania, Banat și Ungaria, cu Țara Mamă. În această zi, potrivit hotărârii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în toate bisericile din țară și diaspora, se oficiază slujbe de Te-Deum, în cadrul cărora vor fi pomeniți toți eroii neamului românesc și toți aceia care, prin dăruire, devotament și dragoste de neam și țară, au înfăptuit unitatea națională a românilor în anul 1918.

Biserica, alături de școală și de celelalte instituții, a fost prezentă, implicându-se în mod activ în această mișcare de emancipare națională și de unitate a tuturor românilor. În timpul primului război mondial, 1916-1918, mai mult de 250 de preoți ortodocși au fost alături de armata română, în calitate de confesori militari. În Transilvania, 150 de preoți au fost aruncați în temniță, unii dintre aceștia fiind condamnați la moarte. Peste 200 de preoți au fost deportați în vestul Ungariei, în județul Șopron, de unde au fost eliberați în 1919, de trupele române. (PĂCURARIU, 2013, pp. 471-473)

În cadrul evenimentului Marii Uniri de la Alba-Iulia, au fost prezenți și mulți slujitori ai Bisericii românești din Transilvania, episcopi, protopopi, preoți, reprezentanți ai institutelor teologice-pedagogice și reprezentanți ai studenților teologi. Toți aceștia, alături de cei prezenți, au consfințit unitatea poporului român, atât de mult dorită.

Aradul a avut un rol decisiv în ceea ce privește Marea Unire, prin implicarea Bisericii, reprezentată prin episcopii ei, Ioan Ignatie Papp, Miron Cristea și a fruntașilor Consiliului Național Român, Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Fluieraș, Iosif Jumanca, Alexandru Vaida-Voievod ș.a. Ioan Ignatie Papp supranumit și "episcopul Marii Uniri" a rămas în istoria eparhiei Aradului prin activitatea desfășurată în apărarea Bisericii, a școlilor românești confesionale și atitudinea prudentă față de guvernul de la Budapesta, care a dus o politică de maghiarizare. Un rol aparte l-a avut presa vremii, atât cea laică, cât și cea religioasă. În acest sens, se disting cele două tipărituri, "Tribuna" și "Românul" din Arad, dar și periodicul "Biserica și Școala".

Începuturile presei bisericești din Arad se disting prin contribuția "Societății de lectură a elevilor Institutului Teologic", sprijinită de către profesorul Miron Romanul, care, în 1869, tipărea "Speranța - foaie literar-bisericească", sub atenta purtare de grijă a elevului Constantin Gurban, viitor protopop de Ineu și Buteni și a altor tineri inimoși. Cele două instituții fundamentale ale românilor transilvăneni, Biserica și Școala s-au aflat, încă de la începuturi, în centrul atenției acestei publicații: "De remarcat că, încă de la începuturi, în avangarda mișcării publicistice arădene, se vor afla cele două instituții reprezentative ale românilor, biserica și școala". (VALEA, 2005, p. 254) Această revistă este excelent redactată, însă, din lipsa susținerii, și-a încetat activitatea la finele anului 1869. După un an de pauză, cu forțe proaspete, având sprijinul Băncii de asigurare Transilvania și al altor oameni de suflet, alăturându-li-se și Ioan Slavici de la Șiria, "Speranța" își reia activitatea. Însuși mitropolitul Andrei Șaguna, văzând însuflețirea tinerimii române din Arad, se adresează, într-o circulară din anul 1871, "Preacinstiților Părinți protopopi și administratori protopopești din Arhidieceză", îndemnându-i să sprijine această publicație, care "înaintează pe terenul bisericesc unimea (unitatea n.a.) duhului întru legătura păcii și a bunei conțălegeri". (BISERICA ȘI ȘCOALA, 1927, p. 2) Tot în același gând, a fost și George Barițiu, care, mâhnit fiind de "indiferentismul clerului față de această tânără manifestație literară, scrie tinerimei scrisoare de laudă, în care zice că, prin publicația aceasta, și-a câștigat mare merit în istoria ecleziastică și este chiar rușine ca cercurile românești să nu fie în stare a susține nici un organ de publicitate pe seama lor". (BISERICA ȘI ȘCOALA, 1917, p. 1) Cu toate acestea, "Speranța" își încheie activitatea, lăsând locul revistei "Lumina - foaie bisericească, scolastică, literară și economică", organ oficial al Sinodului eparhial. Aceasta apare la 1/13 august, 1872, având ca redactor pe Georgiu Popa, asesor consistorial, fost redactor al revistei "Albina" din Viena. Această publicație reușește să fie tipărită până în anul 1875, când, din motive de ordin material, se "stinge Lumina," din cauza faptului că se tipărea scump, la o tipografie străină. (IDEM, p. 4) Unul dintre

meritele foii "Lumina" a fost publicarea, în paginile ei, a mai multor articole despre "unitatea limbei în cărțile noastre bisericești de pretutindeni".(IBIDEM) Această abordare a făcut cinste Aradului, care, alături de Sibiu și Caransebeș, a devenit promotor al unității limbii bisericești. După ce și-a încetat apariția "Lumina", timp de un an și jumătate, "a rămas mut amvonul literar". (CIUHANDU, 1936, p. 10)

La 30 ianuarie / 11 februarie 1877, a apărut "Biserica și Școala", având titlul inițial "Foaie bisericească, scolastică, literară și economică", la fel ca acela al publicației anterioare "Lumina". Subtitlul inițial, de-a lungul timpului a suferit modificări devenind, "Revistă bisericească - culturală. Organ oficial al Episcopiei Ortodoxe a Aradului" și "Revista oficială a episcopiei Aradului".(PETCU, 2008, p. 74)

Primul redactor al revistei a fost Vicențiu Mangra, care prin călugărie a primit numele Vasile, iar mai târziu a devenit mitropolit al Ardealului. Programul revistei a fost stabilit tot de către Vicențiu Mangra în articolul din primul număr intitulat: "Cătră onoratulu publicu românu! Biserica și Școala! In hoc signo vinces! Eca devisa care ne conduce. Crucea și Evanghelia, credința și doctrina, biserica și școala, nemicu mai salutaru și mai necesariu pentru noi, într-o eră atât de molipsită, decâtu a restabili și a înălța prestigiulu acestoru elemente și instituții de cultură și de vieția".(BISERICA ȘI ȘCOALA, 1877, p. 1) Aceste cuvinte au avut un rol mobilizator în ceea ce privește unitatea Bisericii și a neamului românesc din teritoriile aflate sub ocupație străină. Cele două instituții biserica și școala au avut rolul de a aduce într-o "eră atât de molipsită", credință, nădejde și unitate în rândul poporului. Aceste două instituții au contribuit într-o foarte mare măsură la educația și întărirea credinței în sufletele celor ce aveau să devină, corifei ai Marii Uniri, pentru că un popor fără credință și cultură, nu poate dăinui.

Primul număr a apărut în tipografia lui Ștefan Gyulai din Arad, iar, începând cu numărul 18 din 1879, publicația a fost editată de Tipografia Diecezană din Arad, înființată de către episcopul de atunci al Aradului, Ioan Meșianu, din banii săi personali, dăruită apoi eparhiei. Aici au fost tipărite manuale, cărți, reviste pentru folosul școlilor confesionale și al Preparandiei.(LIȚIU, 1950, p.44)

Periodicul arădean avea să surprindă toate momentele critice în care se găseau românii în perioada premergătoare Unirii, generate de politica guvernului maghiar de la Budapesta, care avea intenția să știrbească autonomia bisericii și să desființeze școlile confesionale. În anul 1913, la 16/29 iunie, în nr. 24, se regăsește discursul P. S. sale Ioan I. Papp, ținut în Casa Magnaților (Parlamentul n. a.) de la Budapesta, în care susținea cu tărie drepturile preoțimii și autonomia bisericească. Este vorba aici despre "cvinvenalele preoților", adică ajutorul pe care statul maghiar era dator să-l acorde preoțimii. Episcopul cerea Parlamentului ca "înaltul guvern să-i asculte părerea ori de câte ori se elaborează proiecte de legi, care ating și interesele bisericești".(BISERICA ȘI ȘCOALA, 1913, p. 1)

În ședința Sinodului eparhial de la Arad, din 18 aprilie/1 mai 1916, deputatul Vasile Goldiș, în raportul cu privire la modificarea legilor școlare, a sesizat faptul că Legea școlară din 1907 a lui Apponyi, este antipedagogică și împiedică poporul român de a-și manifesta în mod liber cultura și tradițiile. Încă din anul 1868, în baza articolului de lege XXXVIII, confesiunile aveau dreptul să edifice și să susțină școli primare și normale confesionale, conducerea acestora fiind încredințată autorităților bisericești. Legea școlară din 1907, lovea tocmai în această organizare, dorindu-se desființarea școlilor confesionale românești și înlocuirea acestora cu școli comunale maghiare. "Prin legea școlară a lui Apponyi, școala românească era pusă cu totul la discreția ministrului, care putea desființa școlile românești, sub orice pretext. Sute de școli românești au fost închise, în urma acestei legi". (REVISTA TEOLOGICĂ, 1930, pp. 417-419) În cadrul Ședinței Sinodului eparhial din 1916, Vasile Goldiș, cere desființarea Legii din 1907 și înlocuirea ei cu o lege care să permită românilor să dețină școli confesionale. Doar în acest mod, prin școlile confesionale, unitatea românilor din Transilvania a putut fi păstrată, în acest sens, distingându-se anumiți români demni, care au luptat pentru acest ideal, amintindu-l aici pe Vasile Goldiș, fiu de preot, o minte scilpitoare, care a dat dovadă de curaj și s-a opus regimului de la Budapesta, cerând abrogarea Legii în

chestiune și "înlocuirea ei prin o lege mai potrivită, de a facilita cultura poporului român din patrie". (BISERICA ȘI ȘCOALA, 1916, p. 146)

În cuvântul de deschidere al Congresului Național Bisericesc, de la Sibiu, din 17/30 iulie 1916, episcopul Aradului Ioan Ignatie Papp a amintit de vrednicul mitropolit Ioan Mețianu, care a luptat pentru națiunea sa, evocând personalitatea acestuia spre veșnică aducere aminte, precizând rolul hotărâtor pe care Biserica strămoșească l-a avut în decursul veacurilor de a ține strâns uniți pe toți românii: "unică moștenire ce ni-a rămas din moși strămoși, este Biserica națională, această cetate puternică, între zidurile căreia ne-am afirmat nu numai existența în cursul veacurilor trecute, ci ne-am conservat cele mai scumpe mărgăritare ale vieții noastre: limba și credința strămoșească, cu datinile noastre creștinești". (IDEM, 1916, p. 224)

Au fost și situații ingrate în perioada de dinainte de Unire în care s-au aflat conducătorii Bisericii ortodoxe din Transilvania. Astfel, îndată după intrarea în război a României, în 27 august 1916, episcopul Ioan I. Papp împreună cu consistoriul diecezan, din care făcea parte și Vasile Goldiș, ca notar consistorial, și-a exprimat susținerea față de guvernul de la Budapesta și față de împăratul Francisc Iosif. De asemenea, și episcopul Caransebeșului Miron Cristea, în nr. 36 / 1916, într-o scrisoare pastorală, a adresat cuvinte de susținere față de Monarhia austro-ungară. În 2 / 15 octombrie, pe prima pagină a periodicului "Biserica și Școala", mitropolitul Vasile Mangra, episcopul Ioan I. Papp și episcopul Miron Cristea au emis o scrisoare circulară către cler și poporul român ortodox din Ungaria și Transilvania, în care au reluat îndemnul de a sprijini și susține Imperiul austro-ungar. Această susținere fățișă față de imperiu a conducătorilor Bisericii ortodoxe din Transilvania era oportună, deoarece în acest fel se puteau evita abuzurile venite din partea guvernului maghiar.

La nici un an de zile, în 1917, guvernul de la Budapesta văzând că nu poate desființa școlile normale care se aflau la Arad, Sibiu și Caransebeș, invocând motivul că profesorii și elevii nu sunt buni patrioți, a numit pe lângă fiecare școală normală câte un comisar guvernamental care avea sarcina să participe la ore și să controleze activitatea școlară. Aceasta era o încălcare gravă a autonomiei școlare a românilor, lucru care n-a rămas nesemnlat de "Biserica și Școala", care, începând cu nr. 31 din iulie 1917, până la nr. 47 / noiembrie 1917, a consemnat acest abuz. Motivul invocat de guvern în ceea ce privește statificarea școlilor confesionale ortodoxe române ar fi fost "ținuta nepatriotică a unor învățători de la graniță (cu România n. a.) care s-au depărtat de bunăvoie cu inamicul". (IDEM, 1917, p. 259) În numărul 34 al periodicului, a apărut o adresă către Vasile Mangra a ministrului de culte Apponyi, în care se prevedea ca, în cele trei Preparandii române, cursurile să nu înceapă până ce acestea nu vor primi avizul guvernului maghiar. În următorul număr, a apărut un articol în care Consistoriul mitropolitan, în frunte cu mitropolitul Mangra, a acceptat ca Preparandiile să fie controlate de guvern, însă hotărârea ca profesorii să fie numiți de ministru este inacceptabilă, pentru că s-ar produce "o vătămare a drepturilor autonome ale Bisericii". Totodată, sinodul i-a îndemnat pe românii ortodocși să susțină financiar școlile confesionale, pentru a se evita desființarea lor. Temerea guvernului a fost pe deplin justificată, ceea ce l-a determinat pe contele Apponyi să declare că: "în construcția puternică a Ungariei de o mie de ani s-au produs crepături care trebuie tencuite. În Preparandiile de învățători sunt formate generațiile viitoare și cu drept cuvânt trebuie să așteptăm de la ele, ca să învețe aceste generații nu numai cum să se reție de la trădarea de patrie, ci ca să fie cetățeni devotați ai patriei ungare". (IBIDEM, p. 340)

Nici în anul premergător Marii Uniri, "Biserica și Școala" n-a rămas indiferentă față de actul unirii Basarabiei cu România. Astfel, în nr. 17 din 22 aprilie / 5 mai 1917, într-un articol, intitulat "Academia Română și unirea Basarabiei cu România", s-a amintit faptul că actul de la 9 aprilie este "semnul reînvierii la viața națională românească, este nădejdea de mai bine ce se revarsă în inimile celorlalți români, este glasul care ne spune că oricât de mari ar fi dezamăgirile prezentului, încrederea în puterea de viață a poporului nostru, nu trebuie să ne părăsească nici un moment". În același număr, a apărut și cuvântul de salut rostit, în plenul Academiei Române, de către vicepreședintele acesteia, I. Bogdan. Acest comunicat a fost pentru românii din Transilvania dătător

de speranță, că într-o zi va veni și pentru ei acel ceas, în care se vor bucura de unirea cu frații lor de dincolo de Carpați.

Între anii 1910 - 1914, guvernul maghiar, prin contele Tisza Istvan, a încercat să-i atragă de partea lui pe fruntașii români, cu scopul de a produce deznaționalizarea românilor din Transilvania, lucru refuzat de aceștia.

Pentru că se resimțea tot mai mult, din partea românilor, dorința înfăptuirii idealului unității naționale, guvernul maghiar a inițiat noi măsuri opresive, a numit comisari guvernamentali la Preparandii, supraveghind îndeaproape conduita preoților și învățătorilor români. Mai mult, la începutul lunii mai, sunt numiți comisari guvernamentali la Sinoadele eparhiale. La Arad a fost numit comisar Barabas Bela, conducătorul partidului kossuthist. Acest abuz era de neconceput și însemna o evidentă ”încălcare a autonomiei bisericești”. (ROZ, 1999, p. 208)

Sinodul eparhial a fost convocat la Duminica Tomii, 1 mai 1918, însă, cu o seară înainte, secretarul eparhial Vasile Goldiș l-a determinat pe episcop să-i convoace pe toți membrii la o ședință de taină, în care s-a hotărât modul de contracarare a abuzurilor venite din partea guvernului maghiar. A doua zi, după Sfânta Liturghie, episcopul a intrat în sala de ședințe, a deschis lucrările Sinodului, comisarul fiind de față. ”După cuvântarea episcopului și după o vorbire scurtă, dar vibrantă a deputatului Vasile Goldiș, episcopul pur și simplu, l-a luat de braț pe comisar, acesta neștiind nici o iotă românește și, în aplauzele frenetice ale publicului, l-a scos afară, spunându-i, cu un râs sarcastic, că Sinodul și-a încheiat dezbaterile pentru Parlament. Lucrările Sinodului eparhial din 1918, au constituit un act de demnitate în apărarea drepturilor Bisericii ortodoxe.” Episcopul a înaintat contelui Zichy, urmașul lui Apponyi la conducerea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Budapesta un act în care cerea ca autonomia și drepturile Bisericii și ale preoțimii să fie respectate, fără a mai participa la ședința Sinodului eparhial nici un reprezentant al guvernului. Aceasta a fost ultima ședință a Episcopiei Aradului sub dominație străină. (VESA, 2007, p. 204)

În numărul 46 din 11 / 24 noiembrie 1918, în paginile publicației ”Biserica și Școala”, Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania convoacă Adunarea de la Alba-Iulia, în ziua de 1 decembrie 1918, iar în numărul următor, în Scrisoarea pastorală dată de Sinodul mitropolitan în 10 noiembrie 1918, s-a hotărât ca, la serviciile divine să se pomenească ”Înalta noastră stăpânire națională și Marele Sfat al Națiunii Române”, și să se omită pomenirea împăratului Austriei. Scrisoarea pastorală se încheie cu rugăciunea de mulțumire alcătuită de către preot dr. Gheorghe Ciuhandu, prin care, cu smerenie, se cerea ajutor de la Dumnezeu.

În urma morții mitropolitului Vasile Mangra, scaunul mitropolitan de la Sibiu rămânând vacant, a fost numit Ioan I. Papp, care a devenit ”locțiitor de mitropolit”. El a fost prezent la toate evenimentele legate de actul unirii. Întrebat de un ziarist dacă va merge la Alba-Iulia, a răspuns simplu și înțelept: ”Unde merge poporul, mergem și noi vlădicii”. (Î.P.S. DR. TIMOTEI, 1989, p. 68)

Cuvântul de încheiere al Adunării Naționale de la Alba-Iulia a fost al episcopului Ioan I. Papp, în calitate de locțiitor de mitropolit și copreședinte al Adunării. ”Onorată Adunare Națională... Rugăciuni de cerere am înălțat și noi astăzi la sfintele altare cu lacrimi de bucurie... și acum se cuvine să aducem rugăciuni de mulțumire înaintea Tronului Dumnezeirii, că a învrednicit și neamul nostru românesc, de a ajunge acel moment să poată da liber cugetelor și sentimentelor sale... nu ne rămâne decât să dăm mulțăminta noastră, providenței divine pentru că s-a milostivit a ne învrednici de bucuria acestei zile, prin care s-a dat înviere și vieață și neamului românesc, din aceste părți”, la care redactorul conchide: ”Frumos și măreț a fost praznicul învierii noastre și demn de a fi serbat din neam în neam”. (BISERICA ȘI ȘCOALA, 1918, pp. 1)

Concluzii

Acum, la sărbătorirea centenarului Marii Uniri, gândurile noastre se îndreaptă înspre toți aceia care, prin dăruire și dragoste de neam și țară, au înfăptuit acest mare act de la 1918. Într-o perioadă în care libertățile și drepturile românilor au fost călcate în picioare, cler și credincioși, uniți într-un gând și o simțire, au reușit să depășească granițele strâmte ale Imperiului austro-ungar și să

privească spre zorii libertății. Periodicul "Biserica și Școala", alături de celelalte publicații, "Speranța" și "Lumina", au căutat să propovăduiască și să promoveze, atât cât li se permitea din partea stăpânirii, idealul sfânt al unității tuturor românilor.

Bibliografie

- „BISERICA ȘI ȘCOALA - Foaie bisericească - scolastică, literară și economică” anii 1916, 1917, 1918.
- CIUHANDU Gheorghe, „Începuturile publicisticii române la Arad” în *Piatra de hotar*, an III, nr. 5-6, 17 mai 1936
- LIȚIU Preot dr. Gheorghe, „Episcopia Aradului , Schiță istorică”, Arad, 1950
- PĂCURARIU Pr. prof. dr. Mircea, membru corespondent al Academiei Române, „Istoria Bisericii Ortodoxe Române”, Editura Basilica, ed. a III-a revăzută, București, 2013
- PETCU Marian „Studii și cercetări de istorie a presei”, în „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2008
- REVISTA TEOLOGICĂ, an XX, nr. 11-12, nov. - dec., Sibiu, 1930
- ROZ Conf. univ. dr. Alexandru „1918 - 1998 Aradul și Marea Unire”, Editura Universității „Vasile Goldiș”, Arad, 1999
- SEVICIU Î. P. S. Dr. Timotei, Episcopia Aradului, *Istorie, viață culturală, monumente de artă*, Editura Episcopiei ortodoxe române a Aradului, Arad, 1989
- VALEA Virgil, „Cultură și spiritualitate românească în Arad în perioada interbelică (1919 - 1940)”, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2015
- VESA Preot dr. Pavel , „Episcopii Aradului 1706 - 2006”, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2007